

Nové formy náboženského života

Přednáška do kurzu Náboženství světa (jaro 2009)

Mgr. Michaela Ondrašínová
Ústav religionistiky FF MU

Č. Název církve, náboženské společnosti	Datum registrace, resp. recepce (rok 1991)
1 Apoštolská církev	1989
2 Bratrská jednota baptistů	1951
3 Církev adventistů sedmého dne	1951 (1952-56 odňato)
4 Církev bratrská	1951
5 Církev československá husitská	1920
6 Církev Ježíše Krista Svatých posledních dnů	1990
7 Církev řeckokatolická	recepce z Rakouska-Uherska (1950-68 odňato)
8 Církev římskokatolická	recepce z R-U
9 Českobratrská církev evangelická	recepce z Rakouska-Uherska
10 Evangelická církev a. v. v ČR	recepce z Rakouska-Uherska
11 Evangelická církev metodistická	1951
12 Federace židovských obcí v ČR	recepce z Rakouska-Uherska
13 Jednota bratrská	recepce z Rakouska-Uherska
14 Křesťanské sbory	1956
15 Luterská evangelická církev a. v. v ČR	19.1.1995
16 Náboženská společnost českých unitářů	1930
17 Náboženská společnost Svědkové Jehovovi	1.9.1993
18 Novoapoštolská církev	1956
19 Pravoslavná církev v českých zemích	recepce z Rakouska-Uherska
20 Slezská církev evangelická a. v.	recepce z Rakouska-Uherska
21 Starokatolická církev v ČR	recepce z Rakouska-Uherska

Nově registrované náboženské spol.

22	Církev Křesťanská společenství	20.6.2002
23	Obec křesťanů v České republice	4.9.2002
24	Mezinárodní společnost pro vědomí Krišny, Hnutí Hare Krišna	21.11.2002
25	Česká hinduistická náboženská společnost	25.11.2002
26	Ústředí muslimských obcí	17.9.2004
27	Ruská pravoslavná církev, podvorje patriarchy moskevského a celé Rusi v České republice	26.5.2007
28	Buddhismus Diamantové cesty linie Karma Kagjü	8.6.2007
29	Višva Nirmala Dharma	14.7.2007
30	Církev živého Boha	15.12.2007

Registrace církví a náboženských společností

- Zákon o svobodě náboženského vyznání – **zákon č. 3/2002 Sb.**
- *Snaha o liberalizaci, ale:*

potřeba vyvážit zárukami poskytujícími ochranu občanů před působením „nebezpečných sekt“ - potřeba ochrany před omezováním svobody smýšlení, svědomí a před manipulací s občany

Registrace církví a náboženských společností

- *Registrace církví a náboženských společností – ustavení právnické osoby, možnost vyučovat a vychovávat své duchovní i laické pracovníky ve vlastních školách*
- *Kvalitativní podmínky*

Vznikat a vyvíjet činnost nemůže církev..., jejíž učení:

- *je v rozporu s ochranou veřejné mravnosti, veřejného pořádku, veřejného zdraví ...*
- *popírá nebo omezuje osobní, politická nebo jiná práva fyzických osob...*
- *omezuje osobní svobodu zejména tím, že využívá fyzický a psychický nátlak k vytvoření závislosti...*
- *je utajována v celku nebo v některých částech...*

Oprávnění k výkonu zvláštních práv (11)

- Podmínky:
  - CNS registrována nejméně 10 let
  - Zveřejňuje po tuto dobu každoročně výroční zprávu
  - Plní řádně závazky vůči státu a třetím osobám
  - Předložit podpisy členů v množství 1promile obyvatel ČR
- Zvláštní práva:
  - vyučovat náboženství na státních školách
  - vykonávat duchovenskou službu v ozbrojených silách, vězeňství a institucích ochranné výchovy
  - být financována ze státního rozpočtu
  - právní uznání církevních sňatků
  - zřizovat církevní školy
  - Právo zpovědního tajemství

Tab. 8 Obyvatelstvo podle náboženského vyznání v letech 1991 a 2001

Česká republika

Náboženské vyznání		1991		2001		Přírůstek +/- úbytek -/- proti roku 1991 /abs./	Index 2001/ 1991 v %
		absolutně	%	absolutně	%		
Celkem		10 302 215	100,0	10 230 060	100,0	-72 155	99,3
v tom:	věřící	4 523 734	43,9	3 288 088	32,1	-1 235 646	72,7
	Církev římskokatolická	4 021 385	39,0	2 740 780	26,8	-1 280 605	68,2
	Českobratrská církev evange	203 996	2,0	117 212	1,1	-86 784	57,5
	Církev československá husits	178 036	1,7	99 103	1,0	-78 933	55,7
	Slezská církev evangelická a	33 130	0,3	14 020	0,1	-19 110	42,3
	Starokatolická církev v ČR	2 725	0,0	1 605	0,0	-1 120	58,9
	Evangelická církev metodisti	2 855	0,0	2 694	0,0	-161	94,4
	Nábož. spol. českých unitářů	365	0,0	302	0,0	-63	82,7
	Novoapoštolská církev v ČR	427	0,0	449	0,0	22	105,2
	Federace židovských obcí v	1 292	0,0	1 515	0,0	223	117,3
	Církev řeckokatolická	7 030	0,1	7 675	0,1	645	109,2
	Bratrská jednota baptistů	2 544	0,0	3 622	0,0	1 078	142,4
	Církev adventistů sedmého d	7 674	0,1	9 757	0,1	2 083	127,1
	Apoštolská církev	1 485	0,0	4 565	0,0	3 080	307,4
	Pravosl. církev v českých ze	19 354	0,2	22 968	0,2	3 614	118,7
	Křesťanské sbory	3 017	0,0	6 927	0,1	3 910	229,6
	Církev bratrská	2 759	0,0	9 931	0,1	7 172	359,9
Náb. spol.Svědkové Jehovov	14 575	0,1	23 162	0,2	8 587	158,9	
ostatní a nepřesně určené	21 085	0,2	221 801	2,2	200 716	1051,9	
bez vyznání		4 112 864	39,9	6 039 991	59,0	1 927 127	146,9
nezjištěno		1 665 617	16,2	901 981	8,8	-763 636	54,2

Náboženské subjekty bez registrace

Pražská misie Scientologické církve
Bahá'í společenství
A.M.O.R.C. (Antiquus Mysticus Ordo Rosae Crucis)
Lectorium rosecrucianum
Univerzalia - společnost českých hermetiků
Hnutí Grálu - Nadace Hnutí Grálu
Anthroposofická společnost v ČR
Nová Akropolis
Křesťanská společnost Slovo života
Samostatný křesťanský sbor Nový život
Společenství Ducha svatého pro sjednocení světového křesťanství (Moonisté)
Rodina- Komunita v Týnci nad Sázavou
Náboženská společnost českých unitářů
Jóga v denním životě
Český svaz jógy
Společenství žáků Šrí Činmoje (Sri Chinmoy)
Společnost Maharishiho védské univerzity (Transcendentální meditace)

Mise Čaitanji
Osho - meditační centra "Shangri-La" a "Osho Suguma Meditation Center"
Společnost Sahadža jóga, Nadace pro seberealizaci a harmonii člověka
Buddhistický nadační fond - skupiny Bódhi (Praha, Brno, Olomouc, Ostrava, Pardubice, Litomyšl, Prostějov)
Přátelé dhammy
Shambhala Česká republika
Středoevropská zenová asociace
Falun-gong
Sdružení taoistického taiči
Ásatrú (sdružení novopohanských germánských klanů)
Bratrstvo Keltů
Církev satanova v Brně
Aetherius society
Vesmírní lidé

Antikultovní hnutí

- Organizace, které se snaží o omezení nebo o úplný zákaz činnosti nových náboženských hnutí (NNH)
- Kritika NNH z hlediska: a) náboženských pozic (teologický přístup)
- b) sekulárně-racionalistických pozic (psychiatři, psychologové, novináři, atd.)
- Rozvoj od 70. let, později vznik celonárodních organizací: Cult Awareness Network, American Family Foundation, Citizens Freedom Foundation
- V ČR: **Společnost pro studium sekt a nových náboženských směrů** (od 1993, Prokop Remeš, Zdeněk Vojtíšek, Tomáš Novotný)

Argumentace antikultovního hnutí

- "sekty" =skupiny s cílem rozvrátit společnost, se snahou o násilnou změnu jedince i společnosti, vedené anti-sociálními či psychopatickými jedinci
- "sekty" jsou totalitní a destruktivní, porušují hodnotu individuální svobody
- pojetí konverze jako „vymývání mozku“ (*brainwashing*) či „mentálního programování“

Konverze – brainwashing model

- "Brainwashing" objeven ve 20. letech nezávisle evropskými a čínskými komunisty usilujícími o nastolení ideologické konformity zajatců
- Popsán amer. psychologem Liftonem v souvislosti s případem amerických zajatců za korejské války (50. léta)
- Lifton jej zobecnil i na „totalitární náboženské skupiny“
- Snaha vytvořit „léčebný“ program pro členy „sekt“ - deprogramování

Kritika brainwashing modelu

- Brainwashing je možné provádět pouze v dokonale kontrolovaných podmínkách a za cenu ohromných finančních investic. Ani tak ale nevede k trvalému vytvoření nové identity.
- Nebere úvahu motivaci jedince, jeho vlastní zájem na vstupu k náb. skupině
- Předpokládá identitu jako něco stálého, co může být nahrazeno „pseudojá“
- Konverzi chápe jako něco rychlého, násilného a náhlého, ne jako postupný proces socializace do nového prostředí
- Generalizuje na všechna NNH, zároveň nevysvětluje odlišnost od konverze k zavedeným církvím

Antikultisté vs. religionisté

- Antikultisté – snaha prezentovat se jako „nezaujaté“ vědecké studium NNH
- Namísto vědecké práce s pojmy jde o hodnotící postoj: např. pojem "sekta", "kult", "mentální programování"
- Cílem není vytvořit vědeckou teorii k vysvětlení a pochopení jevů souvisejících s NNH, ale vést negativní informační kampaň proti NNH
- Často spojovány nesouvisející jevy: např. New Age – satanismus – rituální zneužívání dětí
- Zároveň snaha realitu ovlivňovat – terapie
- Předmět výzkumu religionistiky

"Sekta" a "kult"

- Problémy s termíny „sekta“ a „kult“
- Natolik hodnotově zatížené (negativní konotace), že se někdy upouští od jejich používání
- V antikultovním prostředí směšování pojmů sekta a kult
- **Alternativní označení:** nová náboženská hnutí, alternativní náboženství, nová náboženství, náboženské menšiny aj.

Sekta-kult

Pohled religionistiky/sociologie náb.

- **Max Weber:** *církev* – *sekta* jako ideální typy
- Základní hledisko: typ členství – inkluzivní (členství všech) vs. exkluzivní (členství na základě volby či po splnění urč. kritérií)
- Důležitost svátostí (eucharistie) vs. důraz na morálku, náboženské chování
- Důraz na intelektuální výklad (učení) vs. emocionální prožitek a aktivní začlenění do života skupiny
- Morální konformita se společností vs. protest proti morálnímu stavu společnosti
- Další kritéria: konformita se sociálním prostředím; míra rozvoje profesionálního personálu, hierarchie, byrokracie

Církev – sekta – kult

Pohled religionistiky/sociologie náb.

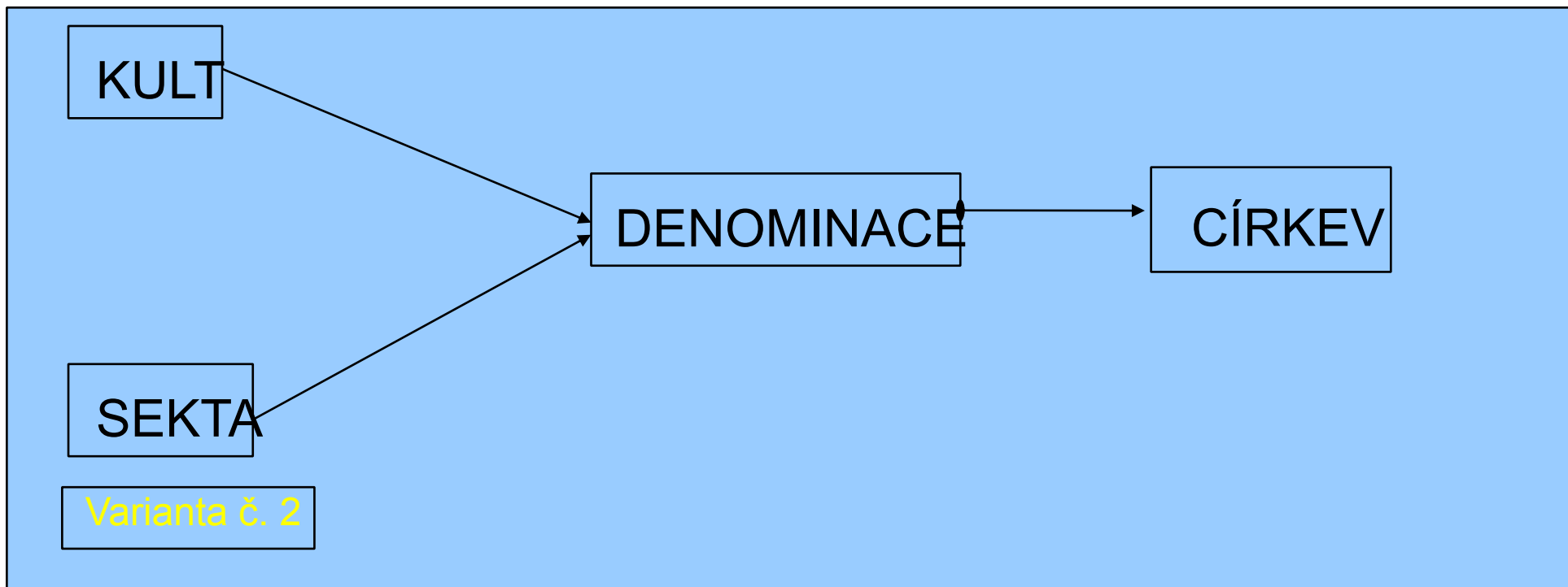
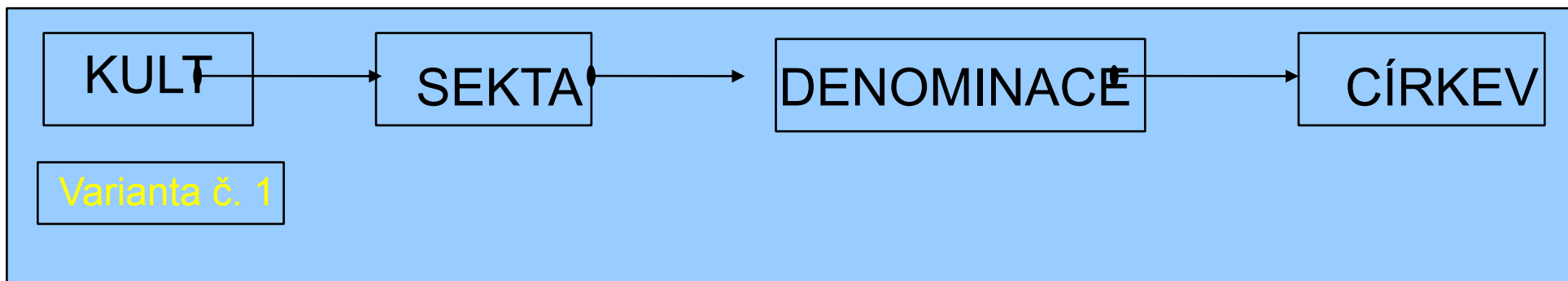

- R. Stark, W. S. Bainbridge
- *Církev* – konvenční náboženská skupina
- *Sekta* – deviantní náboženská skupina, která se odděluje od uznávané náboženské skupiny (církev) v daném kulturním prostředí
- *Kult* – deviantní náboženská skupina s novými představami a praktikami – kulturní import či kulturní inovace

Definice "sekt" a "kultu"

- **Sekta:** Náboženská skupina, která vznikla a) oddělením od domácích náboženských tradic, b) nemá rozvinutou byrokratickou strukturu, c) je v konfliktu se sociálním prostředím, ve kterém existuje, d) členství je dáno volným aktem.
- **Kult:** Označení pro počáteční etapu vývoje náboženské skupiny, která nevznikla v důsledku odštěpení od domácích tradic, ale jako a) výraz snahy zavést nové náboženství (buď kulturní inovací, nebo importem), b) nemá rozvinutou byrokratickou strukturu, c) je v konfliktu se svým okolím i s převládající domácí náboženskou tradicí. Přítomnost charismatického vůdce není nutná.

Varianty vývoje náboženství

Typologie NNH (Roy Wallis 1984)

- **Hlavní kritérium: míra konformity či napětí s okolím**
- **1) NNH odmítající svět**
- Principy stávajícího společenského řádu jsou v rozporu s ideály skupiny („božím řádem“) – kritika společnosti
- Skupina chápána jako dokonalá komunita
- Důležité postavení gurma, proroka či vůdce skupiny
- Důraz na konverzi – chápána jako znovuzrození jedince
- Často asketické ražení, regulována sexuální morálka, strava, aj.
- Boží děti (Rodina), Svatyně lidu, ISKCON, Svědkové Jehovovi, Církev sjednocení

Typologie NNH (Roy Wallis 1984)

- **2) NNH přijímající svět**
- Okolní svět a jeho řád není nepřátelský, špatný
- Lidstvo je ze své podstaty dobré → potřeba rozvíjet především jeho kladné vlastnosti a schopnosti
- Důraz na různé techniky osobního/duchovního rozvoje, které to umožňují
- Individualistická tendence – zaměření se na jedince a jeho potenciál – rozvinutí „skrytého“ potenciálu člověka má vést ke zlepšení společenských podmínek
- Scientologická církev, Transcendentální meditace, Silvova metoda mysli, est

Typologie NNH (Roy Wallis 1984)

- **3) NNH obývající svět**
- Postoj ke světu/společnosti je neutrální až indiferentní
- Spíše negativní postoj vůči zavedeným církvím, vůči formalismu
- Důraz na emocionalitu, silný osobní prožitek, důležité kolektivní rituály
- Charismatické a letniční sbory